

IRODALMI SÉTÁK

A gyermekkor paradicsoma (Krúdy- emlékek Nyíregyházán)

Száz évvel ezelőtt született *Krúdy Gyula*, a híres novellista és regényíró, aki nemcsak a felnőtteknek, hanem a gyermekeknek is mindig szívesen írt. 18 éves korától Budapesten élt, az írói munkássága szempontjából is legmaradandóbb emlényeket, legmélyebb benyomásokat azonban gyermekkorából és szülőföldjéről vitte magával. Így többszörösen is indokolt, hogy centenáriumán gyermek- és ifjúkorának színterét és emlékeit idézzük fel.

1878. október 21-én Nyíregyházán született. A mai Vörös Hadsereg útja 8-as számú házon (korábban Kállói utcának nevezték) emléktábla jelzi az író szülőhelyét. A szülőház azonban csak rövid ideig jelentett otthont a gyermek Krúdy számára, ugyanis alig néhány hetes korában nagyszüleinek házába került. Ez a ház ugyanabban az utcában volt, csak valamivel kintebb. (Ma Vörös Hadsereg útja 42. sz.) Az eredeti épület már nincs meg, még az első világháború előtt lebontották. Később egy egyemeletes magánszanatórium épült a helyén, ma ebben

székel a Magyar Rádió Nyíregyházi Stúdiója. Ennek falán is domborműves emléktábla figyelmezteti az arra haladókat Krúdy itt töltött ifjúkori éveire.

Akkor nagy, földszintes, L-alakú, ötablakos, sárgára meszelt ház volt, nagy udvarral, tágas kerttel. Ez a családi otthon jelent meg később az író sok-sok művében, amikor fölidézte a bőség, a jólét és a gondtalan boldogság gyermekkori paradicsomát.

A házat nagyapja, legidősebb Krúdy Gyula vásárolta, amikor néhány évvel az író születése előtt Nyíregyházára költöztek. A Krúdy család ugyanis – apai ágon – nem nyíregyházi, nem nyírségi eredetű volt. A Felvidékről, Nógrádból költöztek az Alföldre a szabadságharc bukása után. Legidősebb Krúdy Gyula fiatalon részt vett az 1848–49-es szabadságharcban. Előbb főhadnagyi rangban szolgált a komáromi várban, majd az 1849 nyarán véghezvitt kirohanások alkalmával többször is kitüntette magát, s vitéz magatartásáért századossá léptették elő. A szabadságharc leverése után egy ideig bujdosnia kellett, s később sem látta jónak a hazatérést. Így előbb Debrecenben, majd Nagykállóban, végül pedig Nyíregyházán telepedett le, ahol ügyvédi irodát nyitott. A 48-as eszmék mellett élete végéig kitartott, a kiegyezés után is mindig a forradalmat várta. Rajongott Kossuthért és Garibaldiért, a nagy olasz szabadsághőst. Krúdy többször is megírta, hogy íróasztalának fiókjában őrzött egy fekete dobozt, amelyben egy kis darab, állítólag Garibaldi vérében áztatott, foszladozó gyolcsot rejtgetett, s ezt ritka ünnepi alkalmakkor, március 15-én és október 6-án megmutatta a kíváncsi unokáknak is. Évtizedekig volt a nyíregyházi Honvéd Egylet elnöke, majd egy ideig a 48-as honvédek számára nemzeti kegyeletből épült Honvéd Menház parancsnoka Pesten.

Általában zárkózott embernek ismerték, a szabadságharcról azonban mindig szívesen mesélt az unokáknak. Történetei életre szóló hatással voltak Krúdy fejlődésére. Nagyapjának köszönhette erős történelmi érdeklődését. Érthető ez, hiszen a század végén, az író gyermekkorában a 48-as huszárkapitány már maga is egy darab élő történelem. Nagyapjának szabadságharcos meséi röpitették először magasba a fejlődő gyermek képzeletét, s ezek a történetek elevenedtek meg később tolla alatt történeti tárgyú elbeszéléseiben és regényeiben (*A komáromi fiú, Előre, Hazám tükre, A vörös sapkások, Az utolsó honvédek stb.*).

Különösen sokat mesélgetett a nagyapa öccséről, Krúdy Kálmánról, aki szintén részt vett a szabadságharcban, sőt a bukás után sem tette le a fegyvert, hanem gerillaháborút kezdett az osztrák hatóságok és az őket kiszolgáló, áruló nemesek ellen. Hosszú ideig rettegésben tartotta csapatával az Ipoly-vidék urait. Alakját már Mikszáth is megörökítette *Krúdy Kálmán csínytevéséi* című kisregényében. Később Krúdy is sokat írt erről a legendás nagybátyjáról. (*Az álmok hőse, Egy nemzeti rablóvezér, Krúdy Kálmán hőstettei stb.*)

Ilyen családi légkörben, egy ilyen nagyapa és nagybácsi büvőkörében nevelkedett gyermek- és ifjúkorában Krúdy Gyula. Csoda-e, hogy olyan mélyen lelkébe vésődött a szabadságharc emléke? Talán csak Gárdonyi Gézában éltek ennyire elevenen családjának 48-as hagyományai.

Egyébként testileg, szellemileg egyaránt koraérett gyermek volt. Valószínűleg ezzel függött össze, hogy már öt éves korában iskolába adták szülei. Az első négy osztályt az egykori római katolikus elemi iskolában végezte (ma a Jókai Mór általános iskola B épülete), az akkor még nyolc osztályos gimnáziumnak azonban csak a felső négy évfolyamát látogatta szülővárosában. Az első osztályt Szatmáron, a következő hármat pedig Podolinban járta. Ez utóbbi három esztendő jelentős hatással volt fejlődésére, és írói munkásságában is nyomot hagyott. (*A podolini kísértet, A podolini takácsné stb.*)

1891-ben került vissza Nyíregyházára, s az ötödik osztálytól kezdve négy éven át az Evangélikus Főgimnázium (ma: Kossuth Lajos Gimnázium) tanulója volt. Nem tartozott az iskola legjobb diákjai közé, de nagyon szerette tanárait. A tanulás nem esett nehezére, de már akkor jobban izgatták irodalmi tervei és az olvasás. Sokat és mohón olvasott. Amikor a családi könyvtár kimerült, ismerősöktől kölcsönzött, sőt, mint maga is megemlékezett róla, gyakran látogatta a

Nyíregyházán éppen abban az időben megnyílt kölcsönkönyvtárát is. Mindent elolvasott, ami keze ügyébe került, de igazi kedvenceivé azok a szerzők váltak, akik-től mint induló író is a legtöbbet tanulhatta. *Andersen és Cervantes, Dickens és Jerome K. Jerome, Mark Twain és Maupassant, Puskin és Turgenyev* – ezek voltak az igazi élményei, valóságos bálványai abban a korban. S mindenekelőtt az *Ezeregyéjszaka!* Különösen Szindbádnak, a romantikus keleti hajósnak a történetei ragadták meg a képzeletét. Annyira beleélte magát ezekben a kalandos elbeszélésekbe, hogy maga is felvette a Szindbád nevet. Így nevezték diáktársai is, később ezt használta írói álnévként, s Szindbád lett a hőse sok-sok regényének és elbeszélésének, amelyekben mindig önmagáról írt. (*Szindbád ifjúsága, Szindbád utazásai, Szindbád megtérése* stb.)

Írói tehetsége rendkívül korán jelentkezett. Még nem volt egészen 14 éves, amikor első írása megjelent a *Szabolcsi Szabadsajtó* című újságban, s hatodikos-hetedikes korában már rendszeresen közölték novelláit nemcsak a helyi lapok. Közben a gimnáziumban maga is megpróbálkozott lapszerkesztéssel. Először kézzel írt újságot adott ki *Nagy Dob* címmel, majd hamarosan *Gimnáziumi Híradó* néven szerkesztett új lapot, amely már nyomtatásban jelent meg. Ebben már néhány diáktársának az írását is közölte. Ezekkel a diáktársaival együtt alakította meg Krúdy a *Nyíregyházi Sajtóirodát* is. Ettől kezdve ők látták el nyíregyházi és szabolcsi tudósításokkal a fővárosi lapokat.

Az írónak készülő diák különösen kitűnő segítőkre, tanácsadókra, bírálókra talált tanáraiban, akik között néhány neves irodalmár is volt, így pl. *Leffler Sámuel, Vietórisz József és Porubszky Pál*. Különösen meleg kapcsolat fűzte Porubszkyhoz, aki osztályfőnöke is volt, s egyben szerkesztője a *Nyíregyházi Hírlap* című újságnak. Porubszky volt az első, aki felismerte tehetségét, s nem korholta írói terveit, hanem inkább egyengette az útját, „Hogy íróvá lettem, azt neki köszönhetem” – írta róla később a hálás tanítvány.

Valószínűleg Porubszky biztatására vett részt hetedikes korában a Bessenyei nevét viselő iskolai önképzőkör irodalmi pályázatán, amelyen díjat nyert *Lisa menyasszony* című elbeszélésével.

1895 júniusában érettségizett. Ezután már nem sokáig maradt szülővárosában. Apja azt szerette volna, ha a családi hagyományokat követi, ő is ügyvéd lesz, ő azonban már véglegesen az írói pálya mellett döntött. Először Debrecenben, majd Nagyváradon hírlapíróskodott rövid ideig, aztán hamarosan Budapestre került. Első kötete 1897-ben jelent meg *Üres a fészek* címmel. Ettől kezdve bámulatos termékenységgel ontotta műveit. Volt olyan év, amikor 3–4 kötete is napvilágot látott. S bár nem volt kimondottan ifjúsági író, ifjúsági művei végigkísérték egész írói pályáját.

Az utóbbi években ilyen témájú írásaiból is kiadtak néhány kötetnyi válogatást. (*Ki jár az erdőn? A lőcsei kakas, A százgalléros, Rákóczi harangja, Az utolsó várkisasszony* stb.)

Ha felnőttként már csak ritkán fordult is meg a gyermekkor színterein, a nyíri táj emléke, a szülőföld szeretete elkísérte őt egész életére. Termékeny írói pályájának is ez maradt mindig legkimeríthetlenebb kincsébányája.

KATONA BÉLA

Képek a 36. oldalon: Krúdy 5 évesen; Szüleivel (a nagyobbik fiú a későbbi író); A 12 éves Krúdy Gyula. A 38. oldalon az író szülőháza és a nyíregyházi gimnázium épülete, amelyben tanulmányait végezte.

